

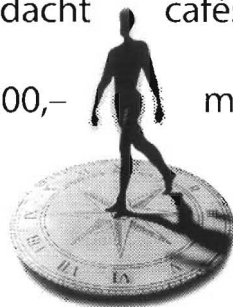
ROSTRA

ECONOMICA

EXTRA
nummer
voor
EERSTEJAARS

Jij hebt een studiebeurs, daarom hebben wij Easy Money.

Je studiebeurs is niet direct een vetpot. Daarom hebben we bij de Rabobank de Studentenrekening. En die is gratis. Dus met gratis Europas, dag en nacht gratis pinnen en direct een rekeningafschrift zodra je studiebeurs binnen is. En wat dacht je van rood staan tot maximaal f 2.000,- (met het nieuwe Studentenkrediet zelfs tot maximaal f 12.500,-), tegen

een gunstige rente? Dan krijg je als rekeninghouder ook nog eens elk jaar de nieuwe editie van het Easy Money kortingsboek. En dat betekent tot 50% korting op CD's, bioscopen, kleding, restaurants, eetcafés, reizen en nog veel meer. Wil je meer uit je beurs halen, dan ga je dus snel naar de Rabobank bij jou in de buurt.

Rabobank
Amsterdam

Voor meer informatie kun je bellen met Tanja Toonstra,
telefoonnummer (020) 569 04 18.

Inhoud

Speciale Introductie-Rostr

4

Je kunt niet om de Sefa heen

Introductie Sefa

Paul Kraan

6

Scientology, de kunst van geld verdienen

Jessica du Marchie Sarvaas & Merijn Rengers

8

Tropisch hardhout in Kameroen

Een econoom op veldwerk in de jungle

M. van Dorp

10

Biblinfo

De boekenrubriek van Rostra Economica

12

Het goede, het ware en het schone

Interview met Arjo Klmaer

Olav Velthuis

14

Column

Ib Waterreus

15

Facts & Figures

Herman ten Napel

16

Het multiplier-effect van een slof en een oude voetbalschoen

Paul Kraan & Carl van Schagen

18

Advertorial

De Rabobank

19

Roetersstraat 11

Redactioneel

Voor velen van jullie zal in deze tijd een nieuwe, volslagen onbekende wereld opengaan. Een wereld met nieuwe mensen, nieuwe vakken, nieuwe kroegen, nieuwe woonplek, nieuwe mogelijkheden, kortom de studentenwereld. OK, OK, niet alles is nieuw, het telefoonnummer van je ouders verandert vast niet. Maar wel nieuw voor jullie is dit blad, *Rostra Economica*, het blad van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie (FEE), uitgegeven door de Sefa, de Studievereniging van de FEE. Je hebt de introductie-editie in je handen, speciaal voor alle eerstejaars studenten aan de FEE gemaakt, met daarin een selectie van alle artikelen die het afgelopen jaar verschenen zijn. Deze editie is uitgegeven om jullie leesplezier te verschaffen en om jullie alvast bekend te maken met *Rostra Economica*. Zolang je aan de FEE studeert krijg je dit blad namelijk gratis en voor niets op de mat. Elke keer staan er weer diepgravende artikelen over de economische wetenschap in, maar ook interessante artikelen over alledaagse onderwerpen. Verder staan er altijd de laatste weetjes van de studievereniging Sefa in. Ook de andere verenigingen aan de FEE komen aan bod.

Wie een grote Ajax-fan wil worden, mag in dit nummer het artikel over het nieuwe Ajax-stadion niet overslaan. Wil je alvast lezen over verschillende stromingen binnen de economie, komt bij het interview met Arjo Klamer aan zijn trekken en iedereen die van plan is regelmatig in de Kalverstraat te gaan winkelen, moet het stuk over de Scientology Church absoluut lezen. Dat bespaart hem of haar een hoop overlast en heel wat geld-over-de-balk-smijterij. In elke *Rostra* worden ook boeken gerecenseerd, boeken die op welke manier dan ook een binding hebben met de economie. Uiteraard wordt in deze speciale editie de Sefa, dé studievereniging van deze faculteit aan jullie voorgesteld. Tot slot krijgen jullie het resultaat voorgeschoteld van een kruisverhoor waar een van de propaedeuse-docenten door de Rostra-redactie onderworpen is.

De redactie wenst je veel leesplezier voor dit nummer en ..... voor alle toekomstige nummers die nog bij je op de mat gaan vallen. (R.S.)

Je kunt niet om de Sefa heen

ALS AANKOMEND STUDENT ECONOMIE, ECONOMETRIE, ACTUARIAAT OF OPERATIONELE RESEARCH EN MANAGEMENT AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM KOMEN ER VEEL NIEUWE DINGEN OP JE AF. WELLICHT EEN CLICHÉ, MAAR DAAROM NIET MINDER WAAR. JE ZAL HET DAN OOK NIET VOOR HET EERST HOREN.

Waarschijnlijk hoor je ook niet voor het eerst van de Sefa, een van die nieuwe dingen waarmee je straks te maken krijgt. Voor wie die naam (nog) niets zegt: de Sefa heet officieel Studievereniging Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam. Omdat dit nogal een mond vol is, kun je het beter maar gewoon op Sefa houden, dat doen wij in ieder geval.

De Sefa is pas op 1 juli 1995 opgericht, maar kent een veel langere historie. Ze is namelijk ontstaan uit twee andere verenigingen op de faculteit, SEF (sinds 1922) en EEFA (1991). Omdat het naar studenten en bedrijven toe heel erg moeilijk viel uit te leggen waarom er maar liefst twee verenigingen op één faculteit waren, is vorig jaar uiteindelijk besloten deze op te heffen en één grote, nieuwe vereniging op te richten. Dat is de Sefa geworden.

Zoals gezegd krijg je als student aan de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie (FEE) al in je eerste jaar bijna onherroepelijk met de Sefa te maken. Tenzij je natuurlijk nog zo weinig economisch onderlegt bent, dat je niet begrijpt dat het veel efficiënter is om je geld

aan bijvoorbeeld vakantie of uitgaan te besteden dan aan zoiets als studieboeken. Hoewel je daar niet helemaal onderuit zult komen, kun je ze in ieder geval aan de Sefa-balie (kamer E0.01, maar dat vind je wel) véél goedkoper krijgen dan in de boekhandel. Na een paar boeken heb je je lidmaatschap er al uit, dus dat zou alleen al reden moeten zijn om eens aan de balie langs te komen. Daar moet je trouwens voor je syllabi, die door de vakgroepen zelf worden uitgegeven, sowieso heen.

Na een paar maanden komen de meesten er vervolgens achter, dat de Sefa nog wel meer nuttigs kan betekenen voor de modale eerstejaars. Tenzij je er zo eentje bent, die al zijn boeken drie keer gelezen heeft voor het tentamen wordt gehouden, zul je als je zit te stressen blij zijn dat je bij de Sefa voor een gering bedrag bundels met uittreksels, collegedictaten en oude tentamens kunt bemachtigen. Die dienen uiteraard niet ter vervanging van de voorgeschreven stof, maar helpen je veelal wel uit de ergste nood. De meesten van jullie zullen over een paar maanden wel begrijpen wat we hier precies mee bedoelen.

Als je van plan bent om zo snel mo-

gelijk door je studie te racen, zodat je jezelf nog voor de zomer van 1999 doctorandus kunt noemen, dan kun je hier wel ophouden met lezen, want verder kan de Sefa niets voor je doen. Dat zou echter wel doodzonde zijn, want het zou betekenen dat je tegen die tijd de arbeidsmarkt opgaat als een sociaal op zijn minst wat merkwaardig wezen.

Natuurlijk kun je daar ook buiten de faculteit iets aan doen. Je zou dan wel de gezellige borrel op donderdagmiddag vanaf vier uur in café Krater op de faculteit. Om nog maar niet te spreken van de wilde feesten die elk trimester in een van de toonaangevende hoofdstedelijke discoteken worden gegeven. Je zou ook de kans onbenut laten om je sportieve krachten met je studiegenoten te meten. Dus nooit tennis, squash, zaalvoetbal of (beach)volleybal hebben gespeeld op een Sefa-toernooi. Maar misschien kun je dan evengoed wel gelukkig worden.

In ieder geval zou je gaan solliciteren met louter theoretische kennis in je bagage. Terwijl juist ook bestuurlijke en organisatorische ervaring telt. Die kun je bij de Sefa op allerlei niveaus opdoen. Je kunt het laten bij het organiseren van een excursie of be-

drijfsbezoek. Maar misschien vind je het wel een uitdaging om later eens deel uit te maken van zoïets als de organisatie van de Amsterdamse Carrière-dagen, de Amsterdamse Congresweek of de jaarlijkse Europese studiereis. Grote projecten van de Sefa, waar je een jaar lang intensief mee bezig bent, maar ontzettend veel van leert. Vanzelfsprekend beleef je hier een hoop lol aan. Het zou ook kunnen dat je nog eens in het bestuur van de Sefa of een van haar associaties terecht komt. Associaties zijn onderverenigingen, die zich op een bepaald afstudeergebied richten, zoals accountancy, actuariaat of financiering. De Sefa heeft inmiddels zes associaties, die alle zes in

principe onafhankelijk, maar binnen het grote geheel van de Sefa opereren. Ook voor zo'n bestuur geldt: het is hard werken, maar je krijgt er als het goed is heel wat moois voor terug. Ook dit blad *Rostra Economica* wordt door de Sefa in samenwerking met de faculteit uitgegeven. Je kunt je studie zelfs in Sefa-verband afronden. Jaarlijks wordt er namelijk een grote studiereis naar Zuidoost-Azië georganiseerd, waaraan zo'n 25 studenten deel kunnen nemen. Deze doen daar contractonderzoek voor bedrijven en overheden, dat tevens als basis dient voor hun afstudeerscriptie. Vorig jaar ging ADJUST 94 naar Japan, dit jaar ging CHAIN 95 naar China, en komend jaar gaat

SEARCH 96 naar Maleisië en Singapore. Wie weet iets voor jou in 2000?

Tenslotte nog dit. Zelfs als afgestudeerde op de FEE kun je lid van de Sefa blijven. De Vereniging van Oudleden zorgt ervoor dat je elkaar ook na je studie zo nu en dan nog eens kunt zien. Maar waarschijnlijk ben je daar nu nog niet zo mee bezig!

De Sefa wenst je veel succes met je studie, en natuurlijk .... een fantastische studententijd! Vooralsnog zien we jullie natuurlijk op het introductieweekend.

Paul Kraan, bestuurslid van de Sefa en oud-redacteur van Rostra Economica.

De Sefa wil Amsterdams talent!

Ook als eerstejaars student kun je actief worden bij de Sefa, daar heb je echt geen propedeuse voor nodig. Wat we wel van je verwachten is enthousiasme, tijd en .... talent. Zodat je iets kunt maken van wat je organiseert, of dat nou een groot of een klein project is. Er is veel mogelijk, teveel om hier op te noemen.

Ben je geïnteresseerd, dan kun je langskomen bij de Sefa-kamer (E 0.01); aan de centrale hal van de faculteit), vraag dan naar Marieke Blom of een van de andere bestuursleden. Je kunt natuurlijk ook een briefje achterlaten. Er wordt dan zo spoedig mogelijk contact met je opgenomen.

Aarzel niet, want voor Amsterdams talent is er bij de Sefa altijd plaats!

AGENDA

8-9-10 september

Introductieweekend voor de eerste-jaars

28-29 oktober

Sefa-weekend, voor meer informatie: kamer E 0.01, telefoon 6279653

20 september

Algemene ledenvergadering Sefa; de stukken zijn twee weken van tevoren te krijgen op de Sefa-kamer (E 0.01)

herfst 1995

Sefa-openingsfeest, datum en locatie worden nog bekend gemaakt, voor meer informatie: kamer E 0.01, telefoon 6279653

28 september

Chain-congres

Scientology de kunst van het geld verdienen

Jessica du Marchie Sarvaas
Merijn Rengers

Wie met zijn ziel onder zijn arm door de Kalverstraat wandelt, heeft een grote kans te worden aangeklampt door een schuchtere bebrilde jongeman, die een gratis persoonlijkheidstest aanbiedt. Gratis klinkt aanlokkelijk voor Nederlanders, maar blijkt het lokaas voor duistere praktijken. Wie toehapt wordt meegenomen naar de Scientology Church aan de Nieuwezijds Voorburgwal, waar de grootste en rijkste sekte ter wereld haar Nederlandse hoofdkantoor heeft.

In 1950 publiceerde Lafayette Ron Hubbard, tot dan toe een niet onverdienstelijk science-fictionschrijver, zijn eerste boek over de menselijke psyche: *Dianetics, The modern science of mental health*. Hierin beschrijft hij hoe alle vormen van menselijk ongeluk en onbehagen voortkomen uit zogenaamde engrammen, onbewuste pijnlijke herinneringen, die zich vanaf de conceptie hebben opgehoopt in de ziel. Om tot een hogere staat van geluk te komen is het nodig je te bevrijden van deze engrammen en daardoor *clear* te worden. Dit vergt echter een lange en kostbare weg van cursussen, sessies en trainingen, kleine stapjes op de Brug naar de totale vrijheid van de geest.

Om dolende zielen op te sporen en bij te staan in dit proces heeft de door Hubbard gestichte organisatie Scientology in vele grote steden ter wereld dependances geopend. Daar wordt een oriënterende persoonlijkheidstest afgenomen, de *Oxford Capacity Analysis*, die alle sluimerende problemen aan het licht brengt. De uitkomst van deze test, die de Scientologen aan argeloze passanten opdringen, is meestal negatief. Een grafiek toont grote mankementen aan de persoonlijkheid, die alleen kunnen worden verholpen door een Dianetics-cursus te volgen.

Tijdens dit programma ondergaat de cursist een onbepaald aantal consulten, *auditing-sessies*, om hem of haar te ontdoen van de invloed van de engrammen. Met behulp van een leugendetector, de E-meter, wordt het verleden van de persoon in kwestie ontrafeld. De aspirant-leden worden hierdoor extra kwetsbaar en afhankelijk van hun 'auditor'. Een andere manier van klantenbinding is mensen tijdens die sessies in een waarschijnlijk zeer prettige trance te brengen, waar ze voor blijven terugkomen. Als hun inkomen niet toereikend is om de uurtarieven van honderden gulden te betalen worden ze overgehaald een hypotheek of persoonlijke lening af te sluiten. Het bereiken van de felbegeerde status *clear* vergt al gauw een investering van enkele tonnen.

Eenmaal *clear*, de Brug overgestoken, is er

een nieuwe uitdaging, de status *Operating Thetan (OT)*. De mens wordt namelijk niet alleen beheerst door engrammen uit het eigen verleden. Volgens Hubbard bevinden zich in ons Thetans die ook weer een vracht aan engrammen met zich meedragen. Dit zijn buitenaardse wezens met wel heel traumatische ervaringen; zij werden 75 miljoen jaar geleden door *Xemu*, de opperheerser van het heelal, met radioactieve stralen naar de aarde verbannen. Nu teisteren zij de mensheid met een scala aan negatieve invloeden, waardoor het zelfs voor een *clear* nog niet mogelijk is zich aan het aardse lijden te onttrekken. Gelukkig heeft Hubbard voor deze mensen ook weer een lange weg uitgedacht van sessies en cursussen, die leiden tot het hoogst haalbare,

De status *Operating Thetan* garandeert 400 jaar leven

OT worden, net als Hubbard zelf. De Thetan in de mens is dan bevrijd van alle negatieve ervaringen en kan geen kwalijke invloed meer uitoefenen op de persoon waarin hij nestelt. Wie dat bereikt heeft zou volgens Hubbard 400 jaar leven, een uitspraak die nooit meer werd geciteerd toen hij zelf in 1986 op 74-jarige leeftijd stierf.

Flexibel

De dood van de leider heeft doorgaans een funeste invloed op de motivatie van de sekteleiden. De Scientology-church toonde echter veel veerkracht na het sterven van hun Heiland en tikkert sinds 1986 stevig aan de weg. Een verklaring hiervoor is de organisatiestructuur van Scientology, die altijd zeer flexibel is gebleken als daar noodzaak toe was. Tot begin jaren zeventig was Scientology geen religieuze groepering, maar een filosofische getinte wetenschapsschool. Hubbard werd tussen 1967 en 1971 door de IRS (de Amerikaanse FIOD) en de rechterlijke macht gekapitteld en mocht zijn Dianetics niet langer een wetenschap noemen - zo bleek Hub-

bards academische titel bij een postorderbedrijf te zijn gekocht en werd de E-meter ontmaskerd als een 'absoluut onwetenschappelijk' apparaat. Noodgedwongen veranderde de organisatie in korte tijd in een kerkelijke gemeenschap. Deze status kende minder scherp omliggende criteria en had bovendien fiscale voordelen. Scientology verkeerde in grote problemen met de IRS en werd overigens terecht verdacht van stelselmatige belastingontduiking. Het gevecht met de fiscus

besliste de kerk pas in 1986 definitief in haar voordeel. In dat jaar werd Scientology officieel als een religieuze organisatie erkend, waardoor de kerk geen belasting hoefde af te dragen en de (vaak verplichte) giften aan Scientology voortaan aftrekbaar waren. Om deze status te bereiken diende Scientology wel een opgave te doen van haar inkomsten en bezittingen. Volgens eigen zeggen had de organisatie dat jaar alleen al in de VS een vermogen van 400 miljoen en een jaarinkomen van 300 miljoen dollar.

Toen Hubbard stierf had hij al lang niet meer de feitelijke leiding over de Scientology-Church. Wel teisterde hij tot vlak voor zijn dood de Scientologen met plotselinge en soms schizofrene invallen. Door deze opwellingen zat Hubbard de doelstellingen van de door hem zelf in het leven geblazen instelling steeds meer in de weg. Zijn dood was in zekere zin een bevrijding voor de sekte, die steeds bedrijfsmatiger haar religieuze werk begon uit te oefenen. Deze aanpak ging natuurlijkerwijs hand in hand met een eeuwenoud motief: steeds meer winst maken, en steeds groeien.

Big Business

De huidige voorman van Scientology in de VS, David Miscavige, die als tiener al zijn eerste auditing-sessies onderging, is na Hubbards dood begonnen met een grote campagne om zijn gemeenschap een respectabel aanzien te verschaffen. Scientology sponsort, samen met gewone bedrijven als Sony en Pepsi grote evenementen als de Goodwill Games en adverteert geregeld op de televisie en in landelijke weekbladen als *Newsweek* en *Business Weekly*. In deze advertenties wordt Scientology aangeprezen als een filosofie en heilzame levenswijze. In Nederland trokken de -later verboden- advertenties van Scientology ('Voelt u zich ook wel eens zomaar niet in orde?') op Amsterdamse trams de aandacht.

Naast deze imago-campagne, heeft Scientology zich in de afgelopen jaren in verschillende richtingen ontplooid. Er zijn twee ont-

wikkelingen die in het oog springen: Scientology's 'zorg' voor de zwakkeren in de maatschappij en de zeer modieuze verspreiding van het Scientology gedachtengoed via organisatie- en adviesbureaus en de arbeidsbemiddeling.

Scientology neemt steeds vaker daklozen, junkies en alcoholisten onder haar hoede, die door het volgen van intensieve Dianetics-cursussen weer op het rechte spoor terecht moeten komen. De 'dolende' dient wel zijn volle-

Consultants, een adviesbureau aan de Stadhouderskade in Amsterdam biedt, zo blijkt uit een reclamefolder, werkgevers assistentie bij sollicitaties: 'Wat draagt de persoon, die tijdens het gesprek zo energiek, zelfverzekerd en welsprekend overkwam, daadwerkelijk bij? Zal er werk uit zijn handen komen? En hoe zit het met stress en zijn verantwoordelijkheidsgevoel? De *Oxford Capacity Analysis* (OCA) kan u deze informatie verschaffen'. De OCA is ook zeer bruikbaar om het vaste

'Journalisten en afvalligen worden gemeden als de pest'

dige uitkering naar Scientology over te maken en kan vervolgens beginnen met de 'Purification Rundown', een zuiveringsprogramma waarbij door veelvuldig saunagebruik en het slikken van vitaminepreparaten het lichaam van vervuiling wordt ontdaan.

Scientology komt naar je toe deze zomer (foto: Hans Lingeman)

Later komt de reiniging van de geest aan bod. Het blijkt dat het voor deze mensen aan de zelfkant van de samenleving moeilijk wordt zich in een later stadium te onttrekken aan de kerk. Zij bouwen tijdens hun cursussen grote schulden op bij Scientology. De kerk oefent zo grote financiële en emotionele druk uit op potentiële deserteurs.

Op deze manier werft Scientology nieuwe leden, maar veel geld is er op de bodem van de samenleving niet te halen. Dit is een van de redenen dat Scientology een aantal management en consultancy-bureaus heeft opgezet. Deze bureaus hebben ogenschijnlijk niets met de moederkerk te maken, maar adviseren bedrijven over sollicitanten en het huidige personeelsbestand. Silhouet Management

personeel door te lichten. Voor deze analyses -die identiek zijn aan de persoonlijkheidstesten die Scientology in de Kalverstraat gratis aanbiedt- strijkt Silhouet zo'n 800 gulden per keer op. Vanzelfsprekend verzorgt het bureau via de Scientology Church ook trainingen en sessies, die de in de OCA aangetoonde problemen kunnen oplossen. Verscheidene bedrijven hebben van de diensten van Silhouet,

of andere aan Scientology geïllustreerde bureaus gebruik gemaakt. Onlangs kwamen een aantal Arbeidsbureaus in opspraak, omdat de OCA deel bleek uit te maken van een cursus voor werklozen.

De praktijken van Scientology zijn moeilijk aan het licht te brengen. De kerk is naar de buitenwereld toe zeer gesloten. Journalisten en afvalligen worden gemeden als de pest en bijna zonder uitzondering voor het gerecht gedaagd wegens smaad en laster. Uit voorzorg laat de kerk Scientologen tijdens hun 'opleidingen' steeds verklaringen ondertekenen, waaruit blijkt dat zij de cursussen uit vrije wil volgen. Dit om enorme claims van uitgetrede leden te kunnen 'ontwijken'. Daarnaast is de boekhouding van de kerk een bijna onneembare veste. Gebruik makend van de

voorrechten, die religieuze groeperingen bijna overal ter wereld hebben, is de kerk erin geslaagd haar financiële huishouding aan het oog van de wereld te onttrekken.

De Scientology Church is een sekte met toekomst. Flexibel in haar organisatie, meedogenloos naar buiten toe en met een neus voor geld. De kerk, die het apocalyptische jaar 2000 moeiteloos lijkt te halen, heeft de dood van haar leider goed doorstaan en kan zich de rijkste sekte ter wereld noemen. Hubbard had gelijk toen hij vlak na de oorlog op een congres collega-schrijvers voorhield: 'Als je echt rijk wil worden moet je geen boeken schrijven. Dan kun je beter een sekte oprichten'.

Tropisch hout in Kameroen

EEN ECONOMOOP OP VELDWERK IN DE JUNGLE

Mark van Dorp

In de winter van 1994 vertoefde Mark van Dorp voor zijn studie in het tropische Kameroen, een voormalige kolonie, gedeeltelijk van Frankrijk en gedeeltelijk van Engeland. Hij liep daar een stage die als basis diende voor zijn afstudeerscriptie¹, die hij in april 1995 voltooide. Zijn ervaringen in de tropen staan hier beschreven.

De vlucht van Genève naar Douala is als een droom. Urenlang trekt een andere planeet aan mijn nieuwsgierige ogen voorbij. Midden in de Sahara-woestijn zie ik besneeuwde bergtoppen. Droom ik echt of zijn dit de uitwerpselen van een kudde kamelen? Zodra we veilig geland zijn, ontnemen de beslagen vliegtuigraampjes het zicht op het verwaarloosde vliegveld. Als een rolgordijn valt de tropische duisternis in. Het is half zeven *le soir* en het avontuur kan losbarsten. Op dat moment heb ik nog geen idee welke ontberingen en hoogtepunten me als Europeaan te wachten staan in dit onbegrijpelijke, maar verslavend mooie continent.

Wie is die avonturier eigenlijk? Een vierentwintigjarige student economie aan de Universiteit van Amsterdam, die een afstudeerstage zocht in Afrika en omstreken, geboeid door het specialisatievak ontwikkelingseconomie. Medio winter 1994 vond ik een stageplaats van vier maanden via de Landbouw Universiteit Wageningen. De vakgroep bosbouw participeert in een onderzoeksproject in Kribi, een vissersdorp in Zuid-Kameroen met kilometerslange, paradijselijke stranden. Het zogenaamde Tropenbos-Cameroon-Programme, gefinancierd door de Nederlandse overheid en verschillende grote donororganisaties als de Wereldbank, is een van de vijf projecten in tropische landen van de Stichting Tropenbos. Dit onderzoek naar duurzaam bosbeheer behelst vijf vakgebieden, te weten landgebruik, ecologie, bosbouw, sociologie en economie & management. Het veldwerk, dat door Nederlandse en Kameroense onderzoekers wordt verricht, vindt plaats in twee houtconcessies (door de overheid toegewezen bos ter exploitatie) van de Nederlandse firma *Wijma en Zonen*. Dit bedrijf is een van de grootste houtexporteurs van Kameroen en heeft een moderne zaaginstallatie nabij Kribi. Wijma heeft zich contractueel verplicht om de onderzoeksresultaten daadwerkelijk toe te gaan passen in de houtkapactiviteiten. Doel is om economische groei te laten samengaan met duurzaamheid. Het is echter de vraag of

'A white man in the tropics needs occasionally to see someone fresh from his tribe to remind him that his colour is perhaps not as wrong, and patchy as it may seem.'

Chinua Achebe (1987),
Anthills of the Savannah

zo'n technocratische benadering een relevante oplossing biedt voor het bedreigde bos en haar vele bewoners. Westerse oplossingen zijn meestal tot mislukken gedoemd door de enorme culturele kloof met Afrika. Bovendien vragen de onderzoekers zich nauwelijks af óf houtkap een lange termijnoplossing is voor de schitterende Kameroense bossen. Zelf heb ik een voorstudie gedaan voor de economische pendant van het *Tropenbos-Cameroon-Programme*. De benodigde financiën waren redelijk snel geregeld door bijdragen van de economische faculteit en twee particuliere fondsen. Het veldwerk, dat nu als basis dient voor mijn afstudeerscriptie, bestond uit een economisch-geografische studie naar de bosbouwsector van Kameroen. Daartoe bezochten ik en mijn Kameroense counterpart een groot aantal houtbedrijven, ministeries en non-gouvernementele organisaties om een genuanceerd totaalbeeld te krijgen. Mijn counterpart, Cathérine, was een derde-jaars studente bosbouw aan de Universiteit van Dschang in West-Kameroen. Hoewel onze communicatie in het begin problematisch was, hebben we een gezamenlijk stagerapport geschreven voor het onderzoekprogramma. Grappig genoeg werd dit rapport tweetalig, met Cathérine's deel in het Frans en mijn deel in het Engels. Die laatste taal is de taal van het project en van mijn afstudeerscriptie. De meeste interviews waren in het Frans. Kameroen is officieel tweetalig, maar het is net als in België: de meeste 'francophonen' weigeren Engels te praten. Uit het onderzoek blijkt onder meer de dominante positie van Europese houtbedrijven

in Kameroen. De zes grootste 'houtwormen' van Kameroen zijn stuk voor stuk onderdeel van internationale concerns, afkomstig uit Frankrijk, Italië en Nederland. Bijna driekwart van de houtexport wordt door hen gecontroleerd. Dezelfde zes bedrijven nemen meer dan 50% van de commerciële houtkap en van de binnenlandse houtverwerking voor hun rekening. Dit alles is gebaseerd op officiële statistieken. Illegale houtkap en corruptie zijn aan de orde van de dag, maar helaas moeilijk te kwantificeren.

De overheid heeft de buitenlandse valuta te hard nodig om iets aan deze dominantie te kunnen doen. Zo verdwijnen honderdduizenden kubieke meters hout naar het buitenland, meestal in onbewerkte vorm. Een klein, maar groeiend deel wordt lokaal verwerkt, hetgeen een bescheiden stimulans geeft aan de instortende economie. Vanaf 1999 zal al het hout in Kameroen verwerkt moeten worden, omdat de export van stammen dan verboden is. De werkgelegenheid die hiermee gecreëerd wordt, komt vaak niet ten goede aan de lokale bevolking, omdat men personeel uit heel Kameroen aanneemt. Het enige zoethoudertje voor bewoners van houtconcessies is een feestmaal met veel alcohol en tabak. De lokale bevolking wordt echter steeds mondiger en laat duidelijk blijken dat zij hun bos niet zomaar laten leegroven. Van buitenlandse houtkappers wordt steeds vaker geëist dat ze het algemeen belang dienen, bijvoorbeeld door de aanleg van wegen, scholen en ziekenhuizen.

De ontbossingsproblematiek is een gecompliceerd probleem, waar vele actoren bij betrokken zijn. Iedereen wil zijn of haar deel van de koek, waardoor er slechts kruiemels zullen overblijven voor toekomstige generaties. Een mogelijke oplossing is de commerciële exploitatie van niet-houtproducten, zoals rotan, plantaardige olie en medicinale planten. Dit meer duurzame alternatief krijgt nog veel te weinig aandacht in de wetenschap. De kennis van de oorspronkelijke bewoners van

Drie Bakapigmeeënkinderen poseren vol waardigheid voor een traditionele hut in Oost-Kameroen.

Jengi essentieel voor de inwijding van jongens in de mannelijkheid. De Bantoes, die ook al eeuwen in het bos wonen, leven in een soort haat-liefde verhouding met de pygmeeën. Zij zorgen voor een groot deel van de ontbossing door het platbranden van stukjes bos voor voedselgewassen. In hun visie is het bos oneindig groot en kan de *slash and burn*-techniek dus eeuwig stand houden.

Het studentenleven in Kameroen is onvergelijkbaar anders dan hier. Studenten krijgen geen beurs, laat staan een OV-kaart of een milieumok. Ze moeten wel collegegeld opvoesten en zelfs een contract tekenen om de eerste tien jaar verplicht als ambtenaar te werken. Als onderdeel van het SAP (Structureel Aanpassings Programma) van het IMF en de Wereldbank, wordt het ambtenarenapparaat momenteel flink ingekrompen. Nog ingrijpender waren de absurde salariskortingen van

het Centraal-Afrikaanse regenwoud, ook wel pygmeeën genoemd, is hierbij van enorm belang. Zij hebben maar af te wachten of er voor hen een leefbare omgeving overblijft. Niet voor niets hebben zij de god Jengi in geen tijden meer gezien in het oos-

50 tot 80 procent in 1993. De bevolking van het ooit welvarende Kameroen werd begin 1994 ook nog eens getroffen door de devaluatie van de Afrikaanse frank. De resulterende koopkrachtvermindering maakte de crisis compleet.

Op de futuristische studentencampus in Dschang is het leven ook geen pretje. Ooit was er stromend water, maar nu is er slechts een uur watertoevoer per dag door een technisch mankement. Ooit was er een busdienst

ten van Kameroen. Als geest van het woud is de

van de stad naar de campus, nu loopt iedereen de berg op. Ooit waren er een mensa en een bar, nu kookt iedereen zelf op zijn of haar kamertje van twee bij drie meter. Aan gemeenschappelijke keukens is nooit gedacht tijdens de bouw. Gelukkig is er Madame Jacky, die in een houten keet heerlijke wilde beesten en verse vis bereidt voor een studentenprijs.

Ondanks de economische misère wordt er veel meer gelachen en veel intenser geleefd dan in Nederland. Zang, dans en muziek vormen het belangrijkste vrije tijdverdijs, naast voetbal uiteraard. In het land van voetbaltovenaars Roger Milla kent iedereen de sterren van Oranje, van Bergkamp tot Rijkaard (lees 'Riesjkaar'). De gastvrijheid en aandacht die de meeste mensen tonen, zijn echt ongelooflijk. Iemand die alleen ergens aankomt, wordt altijd opgevangen en uitgenodigd voor het eten. Toch is het erg vermoeiend om als blanke in de *urban jungles* rond te lopen. Je wordt gezien als een wandelende geldbuidel die vast wel wat kan missen. Men beschouwt dit als een soort afbetaling voor de eeuwenlange Europese uitbuiting van Afrika. Ook politie en leger kunnen erg vervelend zijn tijdens de dagelijkse routinecontroles van identiteitskaarten. Men verzint van alles om je geld af te troggelen. Zo zat ik een keer twee uur vast omdat ik een stuwdam had gefotografeerd, hetgeen officieel verboden is als strategisch object.

Om de chaos van Kameroen even te ontvluchten, maakte ik de laatste week een korte vakantietrip door Gabon. Dit rijke Afrikaanse land bestaat grotendeels uit bossen, waardoor ik me helemaal in een Suske & Wiske-avontuur waande. Het was een mooie afsluiting voor een leerzame tijd in Centraal-Afrika. '*C'est le paradis pour un économiste, mais c'est l'enfer (= de hel) pour les camerounais*', zei ik altijd maar. En zo zal het nog wel even blijven.

1) M. van Dorp, *Shaking the tree - an economic geographical analysis of the foreign impact on forestry in Cameroun*, FEE, maart 1995.

Mark van Dorp is doctorandus in de economie.

Feiten over Kameroen

Officiële naam: République du Cameroun/ Republic of Cameroon

Geografische ligging: Centraal-Afrika, ten oosten van Nigeria

Hoofdstad: Yaoundé

Economisch centrum: DoualaOppervlakte: 475.000 km² (11, 4x Nederland)

Bevolking: 11,9 miljoen (schatting 1990)

BNP per capita: US\$ 820 (in 1992)

Talen: Frans (60%), Engels (20%) & ca. 160 Afrikaanse dialecten

Koloniale historie:1884-1916: Duits protectoraat; 1916-1960/1961: Frans/Engelse bezetting; 1960/1961: Onafhankelijkheid Franse/Engelse zone

Geld speelt geen rol...

Keynes zou trots zijn geweest op Olie B. Bommel met z'n hang naar vrijheid en z'n nonchalante houding ten opzichte van de rol van geld. Toonder legt in de drie biografieën, die in de bundel *Geld speelt geen rol* zijn samengevoegd, over het leven van heer Bommel echter niet zo zeer de nadruk op het -ongetwijfeld- grote theoretische oeuvre dat hij (Bommel) heeft nagelaten op het gebied van de economie (jammer, nu kunnen wij, als lezers, slechts gissen naar het diepere gedachtegoed dat achter het handelen van de prijzenswaardige heer zat, zeer jammer). Maar Toonder voert ons mee naar de dagelijkse beslommeringen van een heer en doet dat op een zo geraffineerde wijze dat zelfs een niet-econoom met enige training de verhaaltrent kan volgen. Neem nu het prachtige relaas over *de windhandel* waar Bommel laat zien dat zelfs lucht te verkopen valt als er maar een sterke marketing achter zit. De lucht van marketeer Bommel stijgt in waarde en geeft onderneming Bommel zoveel marktkracht dat een imperium opgebouwd rondom oliemagnaat Poene Beurskraker wordt overklust. De handel in lucht bereikt een oververhit plafond en omdat het goed een emotionele waarde heeft die groter is dan de fysieke waarde stort de prijs van lucht in. Als econoom zie je onmiddellijk de boodschap die Bommel aan de burgers wilde overbrengen: als de prijs van een goed boven de fysieke waarde uitstijgt dan wordt lucht (lees: illusie, emotio-

zal ik het verhaal in het kort vertellen. Sloven zijn wezentjes die ogenschijnlijk nutteloze arbeid verrichten. Daarbij schijnen ze niet al te veel plezier in hun bezigheden te hebben. Bommel ontdekt dat de sloven hun zelfbeschikingsvermogen (Toonder, de simpele ziel, noemt het hun 'hachjes') hebben afgestaan aan een groot bedrijf. Aan het hoofd van deze onderneming staat heer Vlijmen Fileer. Bommel, een groot voorvechter van deugdelijke 'arbeidsvoorwaarden en die dingen', protesteert bij de leiding over de situatie waarin de sloven verkeren. De sloofjes werken zich immers in het stof voor niet meer dan een karig loon. De onderneming is echter de enige werkgever (aha, een monopolie! zie je als lezer heer Bommel denken) en heeft de markt van arbeidskrachten naar zich toegetrokken. Bommel stelt voor de zaak te bestuderen en offert zich op als interim-manager (deze functie is dus ook door Dr Bommel in het leven geroepen). Hij voert veel praktijkonderzoek uit op het gebied van de strategische organisatie van de onderneming. Toonder legt de nadruk daarna voornamelijk op het mislukken

nele waarde) verkocht! Later is op basis van Bommels windhandel de laddering techniek (Voor de marketeers onder ons: waarde-consequentie-attribuu) ontwikkeld en is het overduidelijk dat Keynes zich bij de totstandbrenging van z'n *General Theory* heeft laten beïnvloeden door de grote Bommel. Dat Toonder ook *De Sloven* in de bundel heeft opgenomen, lijkt op een poging van de schrijver om Bommel in een kwaad daglicht te stellen. De superioriteit van Bommels handelen straalt echter van het papier af. Om dit toe te lichten,

van Bommels intenties en wekt daarmee de indruk dat Bommel niet wist wat hij deed. Inderdaad gaat het werk plat en weten de sloven niet meer wat ze moeten doen met hun vrije tijd en loopt de hele zaak in het honderd. Maar Bommel was met een praktijkonderzoek bezig! Immers, hij weet de zaak uiteindelijk weer winstgevend te maken. Hij heeft voor de sloven een soort zelfbestuur gecreëerd en hiermee de legale basis gelegd voor wat wij vandaag kennen als de ondernemingsraad. Dat er ook een heuse micro-econoom en stra-

Deze keer geen recensies, van dikke pillen over monetaire modellen of marketing-magie, maar een bespreking van twee romans waarin de economie op meer literaire wijze aanbod komt: de bundel *Geld speelt geen rol van Marten Toonder en *Mystiek Lichaam van Frans Kellendonk**

teeg schuilt in Bommel blijkt uit *De Bovenbazen* waarin hij een kartelachtig afspraak tussen negen conglomeraten weet te ontmaskeren. Negen bovenbazen regeerden over de wereld door in onderling overleg alle werk naar zich toe te trekken. Door een puike manipulatie op de kapitaalmarkt bereikt heer Bommel een zo groot vermogen dat de bovenbazen niet meer om hem heen kunnen. Dan begint Bommel zijn ragfijne spel om de keten van onderlinge kartelafspraken tussen de bovenbazen te ontluwen. Niemand van hen heeft dat in de gaten en aanvan-

kelijk geven ze hem alle vertrouwen. De kwalijke praktijken van de conglomeraten worden steeds duidelijker voor OBB en hij bereidt een machtsovername voor om de zaakjes te saneren. Zoals Nahum Grind (NG) verwoordde in een gesprek met Amos W. Steinhacker (AWS) - beiden zijn bovenbaas - : "Er dreigt een krach, (...) zie je nu wel? Het meesterbrein van OBB heeft iets uitgedacht! Een geniale manipulatie, AWS! Wat is hij aan het doen?" Het lukt OBB om z'n plan door te zetten waarmee hij Steinhacker overbluft: "De krach!" lispelde de heer Steinhacker vanuit de rokende resten van zijn instrument. Het Generale Energie Syndicaat is gespleten". Eigenlijk zou iedere econoom bekend moeten zijn met het gedachtegoed van heer Bommel, die nooit erkend is voor z'n baanbrekend werk ten behoeve van de economische wetenschap.

Hans Lingeman

Toonder, M., *Geld speelt geen rol*, 1990, Bezige Bij, ISBN: 90 234 0277 4 cip

Een economie van het leven.

'Ik heb een vader gehad die mijn hemd onder mijn gat uit verkocht. Ik haatte zijn eeuwige gepsappel. Dezelfde haat voel ik nu voor de gladjanussen die overal woorden voor hebben. Ik heb als jongen gesmacht naar dingen die zich niet laten omrekenen of omklemsen tot wat je maar wilt, die zich niet laten vergassen tot geld of taal, dingen die onaantastbaar, onoplosbaar zijn, niets anders dan zichzelf, en nu heb ik ze gevonden, in de wereld van de kunst. "Mooi" is voor mij synoniem met "echt". En als ik nu iets tegenkom dat niets anders is dan zichzelf, dat werkelijk is, dan eer ik het door "onbeschrijfelijk" of "onbetaalbaar" te zeggen en aldus bij wijze van spreken mijn mond te houden.' Dit zijn de woorden van Leendert, de hoofdpersoon uit *Mystiek Lichaam* van Frans Kellendonk.

Mystiek Lichaam gaat over allerlei dingen, maar één van de belangrijkste thema's is de problematische verhouding tussen kunst en geld. De vader van Leendert, A.W. Gijselhart, is een vrek; eentje die zijn geld liever beheert dan dat hij ervan geniet. Geld is zijn liefde, geld is zijn religie, en geld 'verleent de vrek de eeuwige jeugd die de dichter ontleent aan zijn woorden.' De beide kinderen van A.W. Gijselhart zijn nietsnutten. Magda is een ongelukkig meisje dat zwelgt in haar eigen ongeluk, en als een faatje zwart gat mannen naar zich toezuigt. Deze keer is een jood het slachtoffer, die luistert naar de ietwat cynische naam Pechman.

Slechts één keer heeft Leendert een goed gesprek gehad met zijn vader. 'Jongen, zorg ervoor dat je nooit zo wordt als je vader,' zei deze. Leendert heeft de wijze raad ter harte genomen: hij vertrekt naar New York, raakt in de wereld van de kunst verzeild, en wordt de promotor van een nieuwe groep wilde kunstenaars. Maar, ellende, ellende, Leendert krijgt een vriendje, en dat vriendje krijgt een nare ziekte. Het wordt nergens met name genoemd, maar de jongen heeft AIDS en is niet verzekerd. Leendert werpt zich op om de onbetaalbare ziekte van zijn vriendje te financieren; hij stort zich daartoe in een windhandel in beeldende kunst. Aan kunstenaar die zichzelf vergiftigen met cocaïne verstrekt hij leningen in ruil voor opties op hun schilderijen. Deze opties, bijvoorbeeld op '1.50x2m. olieverf op doek door Lafayette

Louisiana', verkoopt hij vervolgens aan galeriehouders, zichzelf verplichtend het doek te leveren tegen de waarde die het op de dag van belofte heeft. Steeg de waarde, dan zou hij zelf het verschil moeten bijleggen; daalde de waarde daarentegen, dan kon hij het verschil in zijn eigen zak steken, en daar rekende hij op. Leendert vindt zo een volwaardige effectenhandel in nominale schilderijen uit, en treedt zelf als enige speculant à la baisse op.

Het mag niet baten want de jongen overlijdt. Leendert keert terug naar zijn ouderlijk huis, 'De doornenhof', maar niet voordat hij gedronken heeft van de roze champagne die vloeit uit de wonden van de jongen.

Meer nog dan een boek over de economie van het geld, is *Mystiek Lichaam* een boek over de economie van het leven en de dood. Als Leendert thuiskomt, treft hij zijn zuster Magda zwanger aan. Uit ultieme afgunst op de vrouw, op haar alleenrecht leven voort te brengen, neemt Leendert een duivels besluit. De dynastie van het leven, die Magda spoedig zal vestigen door het baren van een kind, beantwoordt Leendert met een dynastie van de vergankelijkheid: hij bezwangert een jongen uit het dorp met zijn verraderlijke virus. Magda boodschapper van de het leven, haar broer boodschapper van de dood.

Hier bereikt *Mystiek Lichaam* zijn hoogtepunt. De zware thematiek wordt gecompenseerd door onconventioneel taalgebruik en uiterst cynische humor: als Leenderts vader in de omgeving van zijn zoon verteerd wordt door de dood, als onzichtbare wezentjes met myriaden knabbeltandjes in zijn lichaam aan het kluisen zijn, kriskras een gangenstelsel gravend door het geschiedenisloze vlees, denkt Leendert: 'Tijd voor een liedje. Een hoogliedje op de dood. (...) De dood, daar kon je staat op maken, die zou nooit verstek laten gaan. Zekerheid die alles onzeker maakt, neuriede hij, trouwe allemansvriend, niet-zijn dat, meer dan ook, is, aan jou ben ik al in de moederschoot uitgehuwelijkt.'

Olav Velthuis

Kellendonk, F., *Mystiek Lichaam*, 1986, Meulenhoff Amsterdam, ISBN: 90 290 1970 0

Het goede, het ware en het schone

Olav Velthuis

Onlangs hield Arjo Klammer zijn oratie voor de leerstoel Economie van de Kunst aan de faculteit Kunst en Cultuurwetenschappen van de Erasmus Universiteit. Reden genoeg voor een interview met deze man, die in de economische wetenschap niet alleen door zijn leerstoel een buitenbeentje is. Controversiële meningen over de toekomst van de economische wetenschap, de waarde van cultuur, en de gespannen verhouding tussen kunst en geld.

1977 vertrok u naar de Verenigde Staten, schreef daar uw proefschrift, 'Conversations with Economists', en was in Washington DC verbonden als Associate Professor aan de George Washington University. Wat heeft u uiteindelijk bewogen om terug te keren naar Nederland?

'Als je in Amerika eenmaal in de dynamiek van het systeem opgenomen bent, dan is het enorm verleidelijk daar te blijven; prikkels om terug te keren naar Nederland ontbraken volledig. Daarnaast zag ik op tegen het bureaucratistische systeem van Nederland, zoals ik me dat herinnerde. In Amerika kon ik mij rustig wijden aan mijn wetenschappelijke werk, zonder lastig gevallen te worden door bestuurlijke taken. Maar uiteindelijk verraadt je afkomst je: in de Verenigde Staten hoor ik niet thuis. Ik kon me daar niet druk maken over wat er om me heen gebeurde, terwijl ik me hier over allerlei dingen opwind. En dan zijn er natuurlijk persoonlijke omstandigheden. Je trouwt niet zomaar met een vrouw die helemaal aan Nederland verknocht is; zij heeft mij onder behoorlijk zware druk gezet. 'Maar toen bleek, verrassing, dat het helemaal niet zo gemakkelijk is om naar Nederland terug te keren. Ik merkte dat ik in de wetenschappelijke wereld niet overal even goed lag. Ik heb bijvoorbeeld gesolliciteerd voor de leerstoel Geschiedenis van het economisch denken aan de Universiteit van Amsterdam, maar de commissie vond het niet eens nodig om met mij te praten (Mary Morgan heeft deze leerstoel uiteindelijk bezet, OV); op dat moment vond ik dat nogal schokkend. Het argument geven zij niet direct, maar je hebt natuurlijk je kanalen waar je je informatie van krijgt, en tot mijn verbazing was een probleem onder andere dat ik niet econoom genoeg zou zijn. Ik had dergelijke disciplinaire argumenten in Nederland niet verwacht: ik dacht dat Nederland vrijzinniger zou zijn, en haar economen toleranter. Met name de retorische benadering waarvoor ik mij sterk heb gemaakt, ligt niet goed. De reden waarom is niet altijd even duidelijk, maar met deze benadering stuit ik herhaaldelijk op verzet en

ergernis.

'Grappig genoeg is dit ook een van de uitkomsten van mijn onderzoek: de wetenschap werkt in klielkes; om zich

sterk te maken tegen de buitenwacht is het zelfs nodig zich te groeperen. Op persoonlijk vlak is dat pijnlijk om te ervaren, maar op verstandelijk vlak valt het goed te begrijpen.

'Ervaart u het dan niet als een stapje terug om uiteindelijk aan een alfa-faculteit aangesteld te zijn?'

'Nee, ik vind dat juist wel aantrekkelijk. Economische faculteiten zijn zich op het ogenblik aan het terugtrekken, aan het specialise-

Alle pilaren waarop het neoklassieke bouwwerk rust, worden op het ogenblik onderuit gehaald.

ren op een strikt economische benadering. De economische wetenschap wordt steeds minder veelzijdig. Alles wat anders is wordt afgesneden, als was het overtoollig vet. Zelf vind ik een multi-disciplinaire benadering veel spannender en vruchtbaarder; waar de wetenschap zich op het ogenblik naar toe beweegt is een benadering die de disciplines overstijgt. Daar gebeurt het op het ogenblik. Ik ben dan ook bang dat de Nederlandse economische faculteiten de boot gaan missen.

'Maar ook in Nederland is de omslag onvermijdelijk: er gaat onherroepelijk iets gebeuren. Dat de economen zich terugtrekken op het terrein dat ze kennen is een teken van zwakte, en duidt tegelijkertijd op een bedreiging. Die bedreiging komt uit allerlei hoeken: aan de ene kant gaan politiek en bedrijfsleven zich afvragen wat de relevantie is van deze wetenschap. Aan de andere kant komt binnen de economie langzaam een proces van deconstructie op gang: alle pilaren waarop het neoklassieke bouwwerk rust, wor-

(Foto: Jeroen Thijs)

den onderuit gehaald. In Amerika zijn de voorhoedegevechten op het ogenblik al aan de gang. De opkomst van de speltheorie bijvoorbeeld, is een deconstructief moment, waarbij de neoklassieke evenwichtsgedachte losgelaten wordt. Ook wordt het belang van praten, van regels en instituties steeds meer onderstreept. Tot nu toe werd dit belang ontkend.

'Verder lijkt de econometrie door de opkomst van computertechnieken langzaam overbodig te worden, en komen haar statistische grondslagen steeds meer ter discussie te staan. Aansluiting tussen theorie en praktijk blijkt vaak onmogelijk: theoretische modellen laten zich nauwelijks empirisch toetsen.

'Tenslotte wordt binnen de wetenschap de economie een buitenbeentje. Buiten de economie is iedereen afgestapt van de rationaliteitsgedachte. Her is eigenlijk wel grappig dat economen met die oogkleppen op kunnen blijven lopen, en zich niets aantrekken van alle kritiek die op dit uitgangspunt wordt geleverd. Overigens vind ik deze oogkleppen ook wel begrijpelijk, want als je de rationaliteitsgedachte loslaat, dan is het net alsof je weer bij af moet beginnen; dan wordt zoveel van wat er de afgelopen honderd jaar aan onderzoek gedaan is oninteressant. Mijn inzet is echter dat wij daarmee een beter en rijker inzicht in de werkelijkheid mislopen. In feite kan op het ogenblik geen enkele menselijke handeling verklaard worden. Een menselijke handeling is alleen mogelijk wanneer er onzekerheid is. Overigens is dat geen origineel idee van mijzelf. Sociologen en antropologen, maar ook Keynes onderkenden dit. Er is dat fantastische citaat uit de *General Theory*, "Enterprise will fade if it's all mathematical expectations". Dat inzicht is ter zijde gelegd, maar het is wel dé boodschap van Keynes; de

economie gaat over een wereld waarin onzekerheid het beslissende kenmerk is.

Kan ik uit deze onverminderde interesse in ontwikkelingen binnen de economische wetenschap de conclusie trekken dat binnen uw leerstoel 'Economie van de kunst' de economie de nadruk zal krijgen, of vindt u de kunstkant

van de leerstoel belangrijker?

'Zoals ik in mijn oratie heb proberen duidelijk te maken is de kunstwereld intrigerend, omdat hij voor een econoom zo ontluisterend is. Maar door de poging de wereld van de kunst te begrijpen,

heb ik zelf andere inzichten in de economie gekregen, en ben ik ook met andere ogen naar markttransacties gaan kijken. Het belangrijkste inzicht is dat economen een hele enge interpretatie hebben van datgene wat er in markten gaande is, dat wij niet beseffen hoe complex markten zijn, en hoeveel er gepraat wordt binnen markten. Met name in de kunstwereld worden directe commerciële transacties op allerlei manieren vermeden; maar ook binnen markten zijn relaties vaak gebaseerd op het principe van reciprociteit. Je rekent niet direct af voor een transactie, maar stelt het uit, als in een vriendschap. Ik doe

Ik wil geen democratie van de kunstmarkt, waarop iedereen met zijn gulden kan stemmen.

wat voor jou, in de verwachting dat jij op een gelegen moment in de toekomst iets voor mij terugdoet.

'Opeens viel het mij op dat we in de economie geen enkele theorie hebben over relaties, waarom mensen ze aangaan, en wat voor invloed ze hebben. Dat is heel merkwaardig, want de economie bestaat bij de gratie van relaties. Zakenrelaties en netwerken bijvoorbeeld, of informele contacten. Het gaat hier om sociale relaties, waarbinnen veel wordt gepraat over voetbal, vrouwen en andere dingen die niets met de eigenlijke commerciële transactie te maken hebben. Economen hebben de grootste moeite met dergelijke processen, en durven ze geen plaats te geven binnen de analyse. Het maakt inzichten volgens hen te subjectief.'

We zijn opnieuw afgedwaald naar de economie. Een nieuwe poging om te praten

over kunst. Uw stelling luidt, dat kunst 'waardeloos' wordt zodra je haar in geld probeert uit te drukken. Wat bedoelt u daar precies mee?

'Mijn inzet is dat geld en kunst op gespannen voet met elkaar staan. Bij de esthetische ervaring heb je het over een waarde die niet te meten is, analoog aan die van een religieuze ervaring of een wetenschappelijke theorie: het goede, het ware en het schone. Deze gedachte zie je in de hedendaagse beeldende

kunst terug in kunstactiviteiten die zich zetten tegen de idee van het produceren van een kunstprodukt: body art, performances en land art bijvoorbeeld. Maar neem nou iemand als Servaas, die haringen verkoopt, en omdat hij het kunst noemt er een lager btw-tarief voor hoeft te betalen, of Jeff Koons die zijn kitsch voor bakken geld verkoopt. Of zo'n kunstenaar, ik ben zijn naam kwijt, die geld namaakt, waarbij de serie transacties die hij ermee uitvoert het kunstwerk vormen. Hij is daarvoor herhaaldelijk opgepakt. Deze kunstenaars vinden ook binnen de commerciële wereld ruimte voor expressie. Maar ik zou niet zo ver willen gaan te zeggen dat zij hetzelfde doen als het verkopen van Omo. Kunst vraagt altijd om een spanning, een ambiguïteit.

"Alles van waarde is weerloos," heeft Lucebert terecht opgemerkt, juist omdat het hier gaat om een waarde die niet meetbaar is, die gedevalueerd dreigt te worden in een commerciële transactie. Ik geloof genoeg in aristocratische waarden als kwaliteit en onderscheiding om deze waardevolle activiteiten te beschermen. Mensen die beter zijn op het gebied van wetenschap of schoonheid, mogen van mij best privileges hebben of vrijgesteld worden van andere verplichtingen. Ik wil dus geen democratie van de markt, waarop iedereen met zijn gulden kan stemmen; dat zou de waarde van kunst aantasten. Juist vanwege haar weerloosheid maak ik me graag sterk voor kunst, wetenschap, en ook voor religie.'

Met deze houding roept u de herinnering op aan Keynes, die als lid van de Bloomsbury-groep actief deelnam aan het Londense culturele leven in de jaren '10 en '20.

'Ik vind dat inderdaad fantastisch, maar helaas heb ik zijn power niet. Zoals die man zich heeft kunnen verweren, en ondertussen toch zijn wetenschappelijke integriteit heeft kunnen bewaren, dat is ontzettend moeilijk. De problemen zien we bij mensen als Rick van der Ploeg; de publieke rol van de intellectueel is in zoverre problematisch, dat het lastig is je politiek sterk te maken zonder je we-

tenschappelijke integriteit te verliezen. De intellectueel heeft de taak zich in het publieke debat te mengen, maar ik merk zelf al hoe moeilijk dat is: heel concreet omdat de tijd die je daaraan besteedt ten koste gaat van je wetenschappelijke werk. Bovendien moet je een enorme vertaalslag maken van het wetenschappelijke werk naar de retoriek die mensen willen horen. Iemand als Keynes was daar erg goed in.

'Het publiek heeft een behoefte die ik niet

waardeert, en voorschrijft welke kunst gesubsidieerd wordt en welke niet. De aanwezigheid van deze kliek sluit de betrokkenheid van de mensen uit. De overheid mag in ons land dan wel relatief veel geld uitgeven aan cultuur, de waardering van cultuur ligt in ons land, vergeleken met een land als Italië, vrij laag. Dat kan iets te maken hebben met het feit dat de sector zo afgeschermd wordt, dat er nooit een beroep op jou en mij gedaan wordt om er iets voor over te hebben.'

Laten wij ons realiseren dat wij bezig zijn met een morele wetenschap.

kan, en niet wil bevredigen. Met name van de econoom wil het publiek oplossingen horen, hoe de toekomst eruit gaat zien, en als je eerlijk bent moet je toegeven dat je dat niet kan. Het is eerder de rol van de therapeut die je kan spelen. In Nederland bestaat daarbij een enorme achterdocht ten aanzien van de intellectueel, veel sterker dan dat in Amerika het geval is. Hier zit het human capital model erin gebrand, men denkt in termen van rates of return. Je ziet dat in het onderwijs, het feit dat studenten voortdurend willen weten wat lesprogramma's voor de banenmarkt opleveren. Dat is een vernietigende vraag, en studenten die haar stellen hebben niet begrepen waar het om gaat. Wetenschap draait juist om kritische distantie. Dezelfde argwaan tegenover het academische merk ik in de journalistiek: de ideologie van datgene wat je zegt moet direct relevant zijn, bij voorkeur voor het overheidsbeleid. Uit mijn oratie werden in de media uitsluitend die delen opgenomen, die betrekking hadden op overheids-subsidies. Alsof de overheid het enige is in het leven.

'In Nederland lijkt dat in de wereld van de kunst inderdaad het geval te zijn. Ik zou een dergelijke situatie niet willen verdedigen; de gevaren van commercialisering van de kunst die daarmee aan bod kwamen, bestaan ook bij bureaucratisering. Prikkel verdwijnen daardoor, en maken plaats voor rent-seeking, dat wil zeggen dat mensen hun aandeel in een budget koste wat het kost verdedigen. Verder ontstaat het principle-agent probleem. Dit probleem komt erop neer dat het voor de subsidieverlener, de overheid dus, moeilijk is in te schatten is of een subsidie-aanvraag gerechtvaardigd is, of dat meer geld aangevraagd wordt dan in feite nodig is. Iedereen speelt spelletjes, maar niemand weet waar de grenzen liggen.

'Bovendien vergroot bureaucratisering de afstand tussen de gebruikers van kunst, en degenen die ervoor betalen. Er bestaat in Nederland een kliek van betrokkenen die kunst

Met het beroep op het individu in de samenleving komen we aan bij een ander thema dat in uw wetenschappelijke werk regelmatig terugkeert: het belang van normen en waarden. Is uw appèl gericht aan de samenleving, of aan de econoom?

'Het is een misvatting dat er in onze samenleving geen normen en waarden meer zijn. Natuurlijk, ze veranderen, en het is niet altijd duidelijk welke ervoor in de plaats komen. Dan ontstaat er verwarring, en sommige mensen raken in paniek. Maar mensen kunnen niet zonder waarden, ze spelen onvermijdelijk een belangrijke rol in datgene wat we denken en doen. Mensen zijn normatieve wezens, dat is de enige manier waarop we met elkaar om kunnen gaan.

'Waar ik me voor inzet is een erkenning van de waardeproblemen die zich voordoen, met name als je het ideaal van een sociaal-democratische samenleving zet tegenover de waarden die in werkelijkheid opereren. Om een conflict aan te geven: we gaan ervan uit dat iedereen evenveel waard is, maar tegelijkertijd discrimineert de goedgeaarde Nederlander bij het leven. Het maakt nogal wat uit of je een Nederlanders paspoort bezit of niet. Maar ook dichterbij: je eigen vriendenkring en gezin gaan je veel sterker aan het hart dan mensen die verder van je afstaan. Je kunt dit ook lezen bij Adam Smith, die in de 'Theory of moral sentiments' constateert dat iemand erger van de kaart is indien hij zijn eigen pink moet missen, dan wanneer er aan de andere kant van de aardbol miljoenen Chinezen bij een aardbeving omkomen. We waarderen mensen verschillend. Alleen, het wordt tijd dat wij economen daar eens aandacht voor hebben. En dat is natuurlijk de reden waarom ik kanttekeningen plaats bij de reductionistische visie die op het ogenblik hegemonisch is. Laten wij teruggaan naar onze wortels, naar Smith, John Stuart Mill, Alfred Marshall en zelfs Keynes, en ons realiseren dat wij bezig zijn met een morele wetenschap. Dat is mijn oproep.'

Efficiënte kunst?

Kunstsubsidies zijn vaak paarden voor de zwijnen. De kunstuitleen in Osdorp (Amsterdam-West) is daarvan een goed voorbeeld. In het nieuwe stadsdeelkantoor heeft zij een schitterende tentoonstellingsruimte gekregen met veel glas zodat er ook van buiten van te genieten valt. Iedereen die bij het stadsdeelkantoor moet zijn of er, zoals ik, op weg naar het winkelcentrum voorbij komt, wordt geconfronteerd met steeds wisselende beelden en schilderijen. Kunst moet confronteren en dat doet de kunstuitleen zeker. Een groter contrast met de omgeving is dan ook niet mogelijk: de rode baksteen van het stadsdeelkantoor en de felle kleuren van het tentoongestelde dissoneren met de troosteloze omgeving van grijze flats.

Dat de kunstuitleen zelf echter niet erg succesvol is, concludeer ik uit het feit dat er zelden meer mensen aanwezig zijn dan het personeel. Harde onderbouwing van mijn selectieve perceptie komt van de jaarlijkse financiële injectie van de stadsdeelraad. Die hecht er volgens mij meer waarde aan dan haar kiezers.

Telkens wanneer ik de kunstuitleen passeer, verbaas ik me als econoom over deze oase in een woestijn van beton. Maar tegelijkertijd vind ik het als kunstliefhebber fantastisch dat dit kan. Het formaat van mijn studentenkamer weerhoudt me er echter van om naar binnen te lopen, en dus beperk ik me tot een vluchtige blik op de uitgestalde kunstwaar. Ik vraag me, opnieuw als econoom, echter af of mijn genot groot genoeg is om de belastingbijdrage van alle Osdorpers die er niet naar omkijken te rechtvaardigen.

Zo schipper ik bij veel gesubsidieerde kunstuitingen als een schizo tussen genot en verbazing. Een efficiënt kunstbeleid lijkt toch een koud kunstje: geef iedereen een 'cultcard' om zelf te kunnen kiezen aan welke kunst belastinggeld moet worden besteed. De econoom in mij staat te juichen bij dit idee, maar mijn alter ego denkt dat een efficiënte kunstmarkt niets te bieden heeft.

Cultuurpessimist als ik ben, denk ik dat de kunstuitleen het dan in Osdorp moet afleggen tegen House en Strauss in de Meervaart. Simpelweg omdat veel Osdorpers (net als veel modale Nederlanders) geen behoefte hebben aan kunst aan de muur. Op hun kleurentelevisie is genoeg te zien, en als het ze niet bevalt zappen ze gewoon naar een ander net, daar is geen kunstuitleen voor nodig.

Kunst wordt bovendien niet op bestelling gemaakt. Kunst groeit tegen de verdrukking in, bij de gratie van de ongelukkige jeugd en de ontoereikende uitkering. Efficiënte kunst is geen kunst!. (Ib Waterreus)

NAAM: HERMAN TEN NAPEL.

GEBOORTEDATUM / PLAATS: 22 MAART 1947, AMSTERDAM.

BURGERLIJKE STAAT: ONGEHUWD.

VOOROPLEIDING / VORIGE FUNCTIES: DOCTORAAL WIS- EN NATUURKUNDE UVA, LERAAR WISKUNDE BERTRAND RUSSELL SCHOLENGEMEENSCHAP (KROMMENIE).

HUIDIGE FUNCTIE: DOCENT WISKUNDE EN STATISTIEK AAN DE F.E.E.

KLEUR OGEN: BLAUW.

LENGTE: 1,78 M.

BORSTOMVANG: 100 CM ± 1 CM.

KLEUR HAAR: BIJNA VERDWENEN.

GEWICHT: 74 KG.

SCHOENMAAT: 41.

BIJNAAM: MAC.

MEEST GELIEFDE IMAGO: EEN GOEDE EN GEDULDIGE DOCENT.

MUZIKALE VOORKEUR: 'KLASSIEKE' POPMUZIEK MET NADRUK OP ZANG: EAGLES, BEATLES, JACKSON BROWNE, JAMES TAYLOR E.D.

LIEVELINGSGERECHT: GEWOON HOLLANDS.

FAVORIETE BOEK: GETAL EN KOSMOS (DR. C.H. VAN OS).

FAVORIETE KUNSTENAAR: PAUL MCCARTNEY.

FAVORIETE FILM: TIME IS ON OUR SIDE (THE ROLLING STONES).

FAVORIETE DRANK: PILS.

FAVORIETE KLEUR: GOUDGEEL MET EEN BEETJE WIT.

FAVORIETE KLEDING: EEN DUN OVERHEMDJE (BIJ COLLEGES).

FAVORIETE VERVOERMIDDEL: FIETS (HEEN) EN TAXI (TERUG).

HOBBIES / TIJDVERDRIJF: MUZIEK (GITAAR EN BASGITAAR) EN ZAALHANDBAL (U.S.).

WELKE KRANTEN / TIJDSCHRIFTEN LEEST U: HET PAROOL, THE GUITAR PLAYER MAGAZINE, OOR, HANDBAL.

HOE BRENGT U UW VAKANTIE DOOR: MET VEEL MENSEN EN VEEL GEZELLIGHEID (IN EEN HUISJE IN BELGIE OF FRANKRIJK).

GROOTSTE ERGERNIS: HET WISKUNDE A PROGRAMMA VAN

HET V.W.O.

KAN ME WAKKER MAKEN VOOR: HET SCHRIJVEN VAN EEN GOEDE SONG.

MOOISTE AVOND UIT: 21 FEBRUARI 1994, LONDEN, ROYAL ALBERT HALL: CONCERT ERIC CLAPTON.

SLECHTSTE GEWOONTE: IK HEB TWEE AGENDA'S, VOOR PRIVÉ EN WERK APART, EN HEB ALTIJD DE VERKEERDE BIJ ME.

BESTE EIGENSCHAP: IK ZEG BIJNA NOOIT NEE.

LEUKSTE EIGENAARDIGHEID: DAT MOETEN JULLIE MAAR EEN ANDER VRAGEN.

WIE BEWONDERT U HET MEEST ALS MENS: JOE COCKER, EERST IN DE GOOT EN NU WEER TERUG AAN DE TOP.

HOE DENKT U OVER STUDENTEN: EEN VEELKOPPIG MONSTER: JE KOMT ZE IN ALLE BARS, CAFÉ'S, EN DISCO'S TEGEN.

WAT IS UW MEEST GEBRUIKTE GRAP IN DE COLLEGEZAAL: IK ZAL HET LICHT MAAR EENS AANDOEN, WANT WISKUNDE IS VOOR DE MEESTEN TOCH AL ZO DUISTER.

FAVORIETE ECONOMOM: IEDERE STUDENT, DIE MET DE HUIDIGE STUDIEBEURS NOG WEET ROND TE KOMEN.

WAT IS DE GROOTSTE MISVATTING ONDER ECONOMEN? DAT ECONOMISCHE BELANGEN PREVALEREN BOVEN ECOLOGISCHE BELANGEN EN HET MILIEU.

WAT IS DE MEEST GANGBARE MISVATTING ONDER ECONOMEN? TIJD IS GELD.

WAT IS UW MEEST GEKOESTERDE OPVATTING / OVERTUIGING? DAT OOK STUDENTEN MET WEINIG AANLEG VOOR WISKUNDE UITEINDELIJK MET VEEL OEFENEN EN GEDULDIGE UITLEG DIT VAK VOLDOENDE KUNNEN BEHEERSEN OM DE STUDIE IN DE ECONOMIE MET SUCCES TE KUNNEN AFRONDEN.

GROOTSTE UITDAGING: HET UITBRENGEN VAN EEN CD MET FRAAIE SONGS.

GROOTSTE ANGST: DAT TIJDENS MIJN COLLEGE DE ZAAL VOLLEDIG LEEGLOOPT.

HOE LANG BLIJFT U HIER? NOG TWINTIG JAAR.

F
a
v
o
r
i
e
t

&

S

T

C

a

F

Het multiplier-effect

van een slof en een oude voetbalschoen

Paul Kraan en Carl van Schagen

Terwijl in het zuidwesten van Amsterdam het ene monumentale stadion weldra door de slopershamer zal worden geveld, verrijst in Amsterdam-Zuidoost steeds nadrukkelijker het andere, nu reeds monumentale stadion. Want waar het behoud van het Olympisch Stadion economisch niet rendabel genoeg was, wordt van de totstandkoming van Stadion Amsterdam een enorme impuls voor de economie van de stad en haar omgeving verwacht.

Op woensdagavond 25 januari jongstleden besloot de stadsdeelraad Zuid definitief tot de sloop over te gaan van het Olympisch Stadion. Drie jaar geleden had het stadsdeel al een dergelijk besluit genomen, maar minister Hedy d'Ancona van WVC (toen nog zonder de S van sport) gaf de betonnen kolos van architect Jan Wils de status van Rijksmonument, om te voorkomen dat al te lichtvaardig tot sloop zou worden besloten. De deelraad was daardoor genoodzaakt te proberen een creatievere bestemming voor het stadion te vinden. Echter, noch het plan voor een woonbestemming, noch het plan voor een evenementenhal annex megabioscoop annex winkelcentrum bleek profijtelijk genoeg om het Olympisch Stadion te kunnen behouden. Het eerste plan, ontwikkeld door het Bouwcentrum Rotterdam, zou tot een tekort van in totaal zeventig miljoen leiden en was dus financieel niet haalbaar. Het tweede plan, bedacht door de NV Olympisch Stadion zelf, viel bijzonder in de smaak bij zowel de landelijke als de gemeentelijke monumentenzorg. Het gemeentebestuur van Amsterdam had echter stevige vraagtekens geplaatst bij de economische overlevingskansen van nóg een evenementenhal, nóg een megabioscoop en nóg een winkelcentrum in de zo langzamerhand verzadigd rakende Amsterdamse markt. Daarom is het doek nu toch wel gevallen voor de thuishaven van de Spelen van 1928, al moeten er nog wat kleine juridische en bestuurlijke hordes genomen worden. Het is aangetast door betonrot en voldoet niet langer aan de steeds strengere veiligheidseisen. Op de Olympische fundamenten komt een woonwijk te staan. Naar verwachting zal in de tweede helft van 1996 worden begonnen met de sloop.

Voetbaltempel

Niet geheel toevallig moet het in Zuidoost verrijzende Stadion Amsterdam tegen die tijd juist zijn opgeleverd, als alles meezit op 1 augustus 1996. Hoofdbespeler Ajax moet in het dan aanvangende seizoen gebruik kunnen maken van de nieuwe voetbaltempel. Archi-

tect Rob Schuurman heeft er in zijn ontwerp naar gestreefd de afstand tussen tribunes en veld zo klein mogelijk te houden, zodat net zo makkelijk de associatie met een theater als met een traditioneel stadion kan worden gelegd. Juist het Olympisch Stadion werd vaak verguisd om zijn gebrek aan beslotenheid. Doordat het veld omringd was door een snelbaan en een wielersbaan moest het stadion uitverkocht zijn om het enigszins gezellig te doen ogen. Maar dan nog was op de tweede ring een verrekijker een onmisbaar attribuut, wilde men althans iets van het gebeuren op het veld meekrijgen. Het nieuwe, overwegend rood-witte stadion wordt echter bijzonder compact, vooral omdat de bovenring (27.000 toeschouwers) over de benedenring

'Het Olympisch Stadion moest uitverkocht zijn om een beetje gezellig te ogen.'

(23.000 toeschouwers) wordt geschoven. Het nieuwe stadion zal enige relikwieën uit stadion *De Meer* in zich herbergen, want het wordt voorzien van een heus Ajax-museum. Schuurman heeft in zijn ontwerp rekening gehouden met het spelershome van Tante Sien, dat enige kilometers verderop gewoon wordt voortgezet. De skyboxen van de Middenweg in de Watergraafsmeer, destijds de eerste in Nederland, zullen aan de Stramanweg in Zuidoost terugkeren. Stadion Amsterdam zal verder voorzien zijn van een TV-studio, vergaderzalen, restaurants en zo'n vijftig cateringpunten. Bovendien krijgen ook de dames fatsoenlijke toiletten ter beschikking, een noviteit in de vaderlandse voetballerij. Maar het stadion, ingeklemd tussen spoorlijn en snelweg richting Utrecht, is meer dan een nieuw onderkomen voor de voetbalclub Ajax. Het kan ook gebruikt worden voor andere sportevenementen, concerten, tentoonstellingen, congressen en TV-shows, en is der-

halve multifunctioneel. De directie van Stadion Amsterdam NV, een vennootschap waarin naast particuliere partijen de gemeente Amsterdam als grootaandeelhouder participeert, streeft naar zo'n zestig evenementen per jaar. Ajax hoeft daarvan nog niet de helft voor haar rekening te nemen, daar in de prognoses rekening wordt gehouden met ruim dertig concerten, shows en andere vormen van vermaak.

Transferium

Onder de groene mat waarop de 'godenzonen' van Ajax straks hun kunsten zullen vertonen, wordt in opdracht van de Dienst Parkeerbeheer van de gemeente Amsterdam gewerkt aan de realisatie van een *transferium*. Dit neologisme doet eigenlijk alleen recht aan haar doordeweekse functie, een plaats om automobilisten de 'transfer' op het openbaar vervoer te laten maken. In het weekend is het gewoon de parkeergarage van het stadion. In ieder geval past het idee goed in het vervoersbeleid van de gemeente, dat gericht is op het autoluw maken van de binnenstad. Er zijn in Amsterdam dan ook meerdere transferia gepland.

De bouw van stadion en transferium zal plaatsvinden voor de vaste aanneemsom van f 224.500.000,-. Inclusief BTW gaat het om 265 miljoen gulden, 202 miljoen voor het stadion en 63 miljoen voor het transferium. De consultants van Twijnsstra Gudde zijn aangesteld als gedelegeerd opdrachtgever, voornamelijk om ervoor te zorgen dat dit vaste bedrag niet alsnog variabel wordt. Financiële excessen als met de Stopera stelt de gemeenteraad van Amsterdam niet meer op prijs, al is er voor tegenvallers nog wel 15 miljoen begroot. Op deze manier is het project tot nu toe binnen de door de politiek vastgestelde begroting gebleven. Het transferium wordt uiteraard volledig door de gemeente Amsterdam betaald, die ook nog eens 60 miljoen voor het stadion fourneert, vijf keer zoveel als het Rijk. Hoofdgebruiker Ajax brengt 20 miljoen in het laadje. Daarnaast kent het stadion 'founders', die elk vijf miljoen inbrengen en daarvoor speciale faciliteiten krijgen, waaronder zogeheten lounges. Verder zijn aandeelhouders goed voor zo'n 55 miljoen; daar staat tegenover dat ze recht hebben op een gereduceerd plaatsbewijs en een VIP-parkeerplaats. Eenzelfde bedrag wordt door een bankensyndicaat onder leiding van ABN AMRO als vreemd vermogen ter beschikking gesteld.

Renaissance

Het is niet verbazingwekkend dat juist de overheid in zo'n groot gedeelte van de benodigde middelen voorziet. De komst van Ajax naar Zuidoost betekent voor dat stadsdeel een ware renaissance. Waar tot enkele jaren geleden slechts op meewarige toon over De Bijlmer werd gesproken, heeft deze enclave de wind nu flink in de zeilen. Het aantal aanvragen voor het starten van een onderneming rond het nieuwe stadion bedraagt al meer dan

komt er langs, en vanaf 1996 ook de sneltram naar Sloterdijk. Ook het eindpunt van de zuidtangent, een buslijn van Haarlem via Schiphol naar Zuidoost, ligt bij het nieuwe Ajax-bastion. Van het stadion zal een boulevard leiden naar het winkelcentrum De Amsterdamse Poort. Deze promenade voert langs het NS-station Bijlmer, dat volgend jaar in verband met een spoorverdubbeling gesloopt en meteen herbouwd zal worden. Die verdubbeling is nodig voor de construc-

Het nieuwe stadion in Zuid-Oost in aanbouw (Foto: Robert Scheerder)

honderd en de ambtelijke molens raken dolgedraaid door verzoeken om informatie over vestigingscondities. De uitstraling van wat momenteel nog niet veel meer is dan een bouwput blijkt groot.

Dus wordt niet alleen hard gewerkt aan het stadion zelf, maar wordt de complete omgeving ervan opnieuw ingericht. Deze westzijde van Zuidoost, in het ambtelijk verkeer Amstel III genaamd, was ooit zuiver bestemd voor kantoorontwikkeling, net als het gebied dat verderop richting AMC ligt. Maar juist de voorheen slechts in kantoren geïnteresseerde projectontwikkelaars breken nu een lans voor een meer pluriforme inrichting van Amstel III. Het scheiden van wonen, werken en recreëren lijkt zijn langste tijd gehad te hebben. Rond het jaar 2010 moet een complete stadionwijk voltooid zijn, waar plaats is voor appartementen, kantoren, detailhandel en horeca, maar bovenal voor de popconcerthal van impresariaat Mojo, de geplande megabioscoop van MGM en natuurlijk het stadion zelf.

Sleeptouw

De stadionwijk zal een verkeersknooppunt van belang worden. De metro naar het AMC

tie van de Utrechtboog, die het zuidelijke ringspoor om Amsterdam verbindt met de lijn naar Utrecht. Gezamenlijk moeten deze vormen van openbaar vervoer de helft van het aantal bezoekers gaan bedienen. De andere helft kan gebruik maken van de snelwegen A2 en A9, waardoor de stadionwijk ook voor het autoverkeer uitstekend bereikbaar is.

Zo lijkt Zuidoost enkele jaren na de Bijlmer-ramp te beginnen aan een periode van grote bloei. Het ziet er naar uit dat het multifunctionele stadion het multiculturele stadsdeel in een belangrijk economische centrum zal transformeren, dat een stevige impuls aan de regionale economie kan geven. Mocht het bouwwerk van Rob Schuurman in de toekomst naar iemand vernoemd worden, John Maynard Keynes Stadion zal het wel niet gaan heten. Maar de multiplier van de (overheids)investeringen in het nieuwe stadion mag er wezen. 'Op een slof en een oude voetbalschoen, wordt Ajax kampioen', zo bezongen de Amsterdamse supporters vroeger het gemak waarmee hun club de concurrentie de loef afstak. Met eenzelfde gemak lijkt Ajax nu door haar komst naar Zuidoost het stadsdeel economisch op sleeptouw te nemen.

RABOBANK INTRODUCEERT NIEUW STUDENTENKREDIET Maximale kredietlimiet f 12.500,-

Dit jaar heeft de Rabobank een nieuwe kredietvorm voor haar studentenrekeninghouders, het zogenaamde Studentenkrediet. Het krediet vervangt het vroegere Educatief Krediet en de Auditorenlening.

Elke MBO/HBO/WO-student van 18 jaar en ouder die een studiebeurs ontvangt volgens de Wet Studiefinanciering 18+ (WSF) op een Rabobank Studentenrekening (of Betaalrekening) komt in aanmerking voor dit krediet. Ook een auditor kan gebruik maken van het Studentenkrediet, mits hij/zij een bewijs van inschrijving als auditor, verstrekt door de betrokken onderwijsinstelling, kan overleggen.

Voordelen van het Studentenkrediet

Drie grote voordelen van het Studentenkrediet ten opzichte van het vroegere Educatief Krediet zijn:

- De flexibiliteit van geld opnemen en storten. Het Studentenkrediet lijkt op een Doorlopend Krediet. Dit houdt in dat je met de bank een kredietlimiet (het zogenaamde kredietplafond) afspreekt. De minimum kredietlimiet is f 2.000,-; het maximum is f 12.500,-. Tot aan het afgesproken plafondbedrag kun je geld opnemen op elk gewenst moment. Handig wanneer je tijdelijk even krap zit. Dit in tegenstelling tot het vroegere Educatief Krediet, waarbij eenmalig of één keer per jaar een vast bedrag werd uitgekeerd. Tussentijds storten kan ook, maar het is ook mogelijk om pas één jaar na beëindiging van je studie te starten met terugbetaling.
- Het te betalen rentebedrag bepaal je zelf. Hoe meer je gebruik maakt van het krediet (qua hoogte en tijdsduur) hoe hoger de te betalen rente. Dus kies je voor een bepaalde kredietlimiet gekoppeld aan je Studentenrekening, maar sta je nooit rood, dan kost het je ook niets. Heb je op een bepaald moment behoefte aan wat extra bestedingsruimte, dan kun je direct beschikken over het door jou gewenste bedrag.
- De maximale hoogte van het Educatief Krediet was afhankelijk van het resterend aantal studiejaren. Bij het Studentenkrediet is deze koppeling vervallen. Zelfs een laatste-jaarsstudent komt in aanmerking voor het maximale kredietbedrag van f 12.500,-.

Verder is het rentepercentage van het Rabo Studentenkrediet voordelig. Ten opzichte van een Doorlopend Krediet is dit percentage op jaarbasis 0,5% lager. Indien het krediet wordt afgesloten met een medecontractant (bijvoorbeeld je ouders) is deze korting zelfs 1,5%.

Het Studentenkrediet gekoppeld aan een Rabo Studentenrekening

Tenslotte de combinatie Rabo Studentenkrediet/Rabo Studentenrekening. Door het krediet te koppelen aan de Studentenrekening van de Rabobank in plaats van aan een gewone Betaalrekening, profiteer je van vele extra's. Denk hierbij aan een creditcard voor maar f 25,- per jaar en het Easy Money kortingsboek met kortingen voor restaurants, bioscopen e.d.

Meer informatie

Wil je meer informatie over het Studentenkrediet of de Studentenrekening van de Rabobank, bel dan met de studentencoördinatrice van Rabobank Amsterdam, Tanja Toonstra, telefoonnummer (020) 569 04 18, of ga langs bij één van de Rabokantoren.

Rabobank
Amsterdam

Roetersstraat

De Carrière-Vissers

Op vergeelde foto's uit vroeger tijden poeseert de volledige studentenpopulatie in jacquet. Bij de bezetting van het Maagdenhuis in de jaren zestig is daar niets meer van over. Een kleine rondgang op de faculteit leert dat het pak tegenwoordig weer strafeloos kan worden gedragen.

Het lijkt alsof in de Rat-race tussen studenten om een mooi CV, veelbelovende netwerken, kortom om een gouden toekomst, alles geoorloofd is. Elke dag wordt het oog wel weer geteisterd door een grijs glimmend double-breasted pak met een jolige das in de vorm van een vis. Met hun harde Samsonite koffertjes botsen ze in je knieholten en hun 'mannelijke' geurlijn bezorgt je een appelflauwte. Ook de meisjes blijven niet achter en doen hun uiterste best om er uit te zien als de maitresse van hun vader. De bij handenarbeid op de middelbare school aangeleerde originaliteit heeft binnen een jaar het onderspit moeten delven voor een muisgrijs mantelpak met kittig knotje. Het poesie-album van vroeger is vervangen door een filofax met extra ruimte voor visitekaartjes die na afloop van elke business-lunch 'discreet' worden achtergelaten.

Zij gaan het maken, deze 'matrozen of industry'. Op deze manier denken zij in no-time de hogere regionen van de macht te bereiken bij een flitsend multibedrijf. Maar al snel komen de volgende retorische vra-

gen naar boven borrelen: Moet ik dat ook allemaal doen? Is dit *the road to glory*?

Nee, natuurlijk niet. Alle studenten die zenuwachtig worden van de mega-cv's van hun studiegenoten kunnen gerust zijn, dat witte vlak op je eigen curriculum na je eind-examendatum hoeft niet zo nodig te worden gevuld met tientallen symposia, bestuursfuncties en persoonlijkheidsstrainingen (jezelf presenteren... kun je leren!!!). Belangrijker is het of een student heeft geleefd tijdens zijn studie. Heeft geleerd onbekommerd plezier te hebben, zonder stress of Unilever al heeft gebeld over de komende Carrière dag. Discussies heeft gevoerd over de grote dingen des levens en niet alleen vol ontzag de grote namen in Zakenland te hebben gefluisterd. Rustig heeft gebabbeld in de kroeg met een biertje tot aan het ochtendgloren, in plaats van borrels met *goudgele pretcilinders* te hebben georganiseerd in de hal van de faculteit.

Het lijkt er op dat veel studenten bij het verruilen van rugzakje voor aktentas tegelijkertijd hun jeugd inruilen voor een oude sokken-mentaliteit. Het ergste is dat dit aftakelingsproces steeds vroeger intreedt. Terwijl het clearasil tubetje nog prominent op de wasbak ligt heeft de beginnend student al de mentaliteit van een vijftig-jarige in de midlife-crisis, met bijbehorende politieke en economische borrelpraat en querulante neigingen. (MR & JdMS)

Blad van de Sefa (Studievereniging Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam), mede uitgegeven door de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam

Redactie/Medewerkers

Robert Scheerder (hoofdredacteur)
Jan Kees Martijn
Merijn Rengers
Jessica du Marchie Sarvaas
Rodrigo Altamirano
Carl van Schagen
Ib Waterreus
Olav Velthuis
Bas Smit (opmaak)
Hidde van Melle (opmaak)
Hans Lingeman (fotograaf)

Deadline

Aanleveren artikelen oktobernummer vóór 4 september en voor de agenda: 14 september.

Adreswijzigingen

Studentenadministratie,
Binnengasthuisstraat 9 1012 ZA Amsterdam

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie bereikbaar op:

Roetersstraat 11 kamer 0.05 (E3)
1018 WB Amsterdam
Tel. 020 - 525 4297 Fax. 622.7882

Ingezonden brieven, artikelen en studierapportages kunnen worden ingekort.

Voorpagina

Intree '93 (foto: Henk Thomas)

Oplage

600

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v. acquisiteur Sefa,
Peter Obdeijn, tel. 5254024.

Advertenties in dit nummer van:

ABN AMRO Bank
Rabobank

Zet - en drukwerk

Printvisie BV

Sefa-bestuur

Lisette van Breugel (voorzitter)
Paul Kraan (vice-voorzitter)
Wessel Haaxman (secretaris)
Fons Pomme (1e penningmeester)
Misha Vink (2e penningmeester)
Peter Obdeijn (comm. zaken)
Marieke Blom (interne zaken)

De bank voor studenten

ABN·AMRO *De bank*